

Republica Moldova

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

DECIZIE

DE INADMISIBILITATE

a sesizării nr. 142g/2023

privind excepția de neconstituționalitate a unor
prevederi din articolul 50 alin. (1) lit. e) și din
articolul 53 alineatele (1) și (5) din Codul de procedură civilă
(motivele recuzării judecătorului [2] și examinarea cererii de recuzare)

CHIȘINĂU

21 decembrie 2023

Curtea Constituțională, judecând în componența:

nei Domnica MANOLE, *Președinte*,
nei Viorica PUICA,
dlui Nicolae ROȘCA,
nei Liuba ȘOVA,
dlui Serghei ȚURCAN,
dlui Vladimir ȚURCAN, *judecători*,
cu participarea nei Cristina Chihai, *asistent judiciar*,

Având în vedere sesizarea înregistrată la 18 mai 2023,
Examinând admisibilitatea sesizării menționate,
Având în vedere actele și lucrările dosarului,
Deliberând la 21 decembrie 2023, în camera de consiliu,

Pronunță următoarea decizie:

PROCEDURA

1. La originea cauzei se află sesizarea privind excepția de neconstituționalitate a următoarelor prevederi din Codul de procedură civilă:

- textul „alte împrejurări” din articolul 50 alin. (1) lit. e);
- textul „nu se admite interogarea ca mijloc de dovadă a motivelor de recuzare, nici efectuarea unor acte de procedură” din articolul 53 alin. (1) și
- textul „nu se supune nici unei căi de atac” din articolul 53 alin. (5), ridicată de dl avocat Tudor Buhnaci, în interesele SC „Solomon Avant” SRL, parte în dosarul nr. 2i-62/2023, pendinte la Judecătoria Comrat, sediul central.

2. Sesizarea privind excepția de neconstituționalitate a fost trimisă la Curtea Constituțională de dna judecătoare Mariana Hanganu de la Judecătoria Comrat, sediul central, pe baza articolului 135 alin. (1) literele a) și g) din Constituție.

ÎN FAPT

A. Circumstanțele litigiului principal

3. La 18 iunie 2019, dl Serghei Deli a formulat o cerere introductivă privind intentarea procesului de insolvență în privința SC „Solomon Avant” SRL, care a fost admisă spre soluționare prin încheierea Judecătoria Comrat, sediul central, din 20 iunie 2019.

4. La 26 aprilie 2023, dl avocat Tudor Buhnaci a depus, în interesele SC „Solomon Avant” SRL, o cerere de recuzare împotriva dlui judecător Denis Guțu. Cererea de recuzare a fost distribuită spre soluționare nei judecătoare Mariana Hanganu, fiind stabilită o ședință pentru data de 3 mai 2023.

5. La 2 mai 2023, dl avocat Tudor Buhnaci a ridicat, în interesele SC „Solomon Avant” SRL, excepția de neconstituționalitate a prevederilor menționate la § 1 *supra*.

6. Printr-o încheiere din 13 mai 2023, Judecătoria Comrat, sediul central, a admis ridicarea excepției de neconstituționalitate și a trimis sesizarea la Curtea Constituțională, în vederea soluționării acesteia.

B. Legislația pertinentă

7. Prevederile relevante ale Constituției sunt următoarele:

Articolul 20 Accesul liber la justiție

„(1) Orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime.

(2) Nici o lege nu poate îngrădi accesul la justiție.”

Articolul 23 Dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle

„[...]”

(2) Statul asigură dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle. În acest scop statul publică și face accesibile toate legile și alte acte normative.”

Articolul 26 Dreptul la apărare

„(1) Dreptul la apărare este garantat.

(2) Fiecare om are dreptul să reacționeze independent, prin mijloace legitime, la încălcarea drepturilor și libertăților sale.

(3) În tot cursul procesului părțile au dreptul să fie asistate de un avocat, ales sau numit din oficiu.

[...]”

Articolul 54 Restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți

„(1) În Republica Moldova nu pot fi adoptate legi care ar suprima sau ar diminua drepturile și libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului.

(2) Exercițiul drepturilor și libertăților nu poate fi supus altor restrângeri decât celor prevăzute de lege, care corespund normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional și sunt necesare în interesele securității naționale, integrității teritoriale, bunăstării economice a țării, ordinii publice, în scopul prevenirii tulburărilor în masă și infracțiunilor, protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicării divulgării informațiilor confidențiale sau garantării autorității și imparțialității justiției.

[...]”

8. Prevederile relevante ale Codului de procedură civilă, adoptat prin Legea nr. 225 din 30 mai 2003, sunt următoarele:

Articolul 50 Temeiurile de recuzare a judecătorului

„(1) Judecătorul care judecă cauza urmează a fi recuzat dacă:

[...]

e) are un interes personal, direct sau indirect, în soluționarea cauzei ori există **alte împrejurări** care pun la îndoială obiectivitatea și nepărtinirea lui.”

Articolul 53

Procedura de soluționare a cererii de recuzare

„(1) Propunerea de recuzare se examinează de instanța sesizată cu acțiunea. Instanța examinează explicațiile persoanei a cărei recuzare se solicită, dacă acestea au fost depuse, și ascultă opinia participanților la proces. **Nu se admite interogarea ca mijloc de dovadă a motivelor de recuzare, nici efectuarea unor acte de procedură.**

[...]

(5) Instanța decide asupra recuzării în camera de deliberare printr-o încheiere motivată, care **nu se supune nici unei căi de atac** decât o dată cu fondul hotărârii sau al deciziei.”

ÎN DREPT

A. Argumentele autorului excepției de neconstituționalitate

9. Autorul excepției menționează că textul „alte împrejurări” din articolul 50 alin. (1) lit. e) din Codul de procedură civilă este imprevizibil, pentru că nu este clar care sunt împrejurările care ar putea pune la îndoială obiectivitatea și imparțialitatea judecătorului.

10. Autorul excepției susține că textul „nu se admite interogarea ca mijloc de dovadă a motivelor de recuzare, nici efectuarea unor acte de procedură” din articolul 53 alin. (1) din Cod nu le permite justițiabililor să formuleze cereri de reclamare a probelor, de audiere a martorilor și de efectuare a altor acțiuni procesuale în cadrul examinării cererii de recuzare, fapt care le-ar garanta o soluționare obiectivă a cererii de recuzare. Din acest motiv, autorul excepției afirmă că textul contestat încalcă dreptul la apărare al justițiabililor și garanțiile unui proces echitabil.

11. De asemenea, autorul excepției menționează că textul „nu se supune nici unei căi de atac” din articolul 50 alin. (1) lit. e) din Codul de procedură civilă încalcă dreptul la un recurs efectiv.

12. Așadar, autorul excepției susține că prevederile contestate contravin articolelor 20 (*accesul liber la justiție*), 23 (*dreptul fiecăruia om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle*), 26 (*dreptul la apărare*) și 54 (*restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți*) din Constituție.

B. Aprecierea Curții

13. Examinând admisibilitatea sesizării privind excepția de neconstituționalitate, Curtea constată următoarele.

14. În conformitate cu articolul 135 alin. (1) lit. a) din Constituție, controlul constituționalității legilor, în prezenta cauză a unor prevederi din Codul de procedură civilă, ține de competența Curții Constituționale.

15. Sesizarea privind excepția de neconstituționalitate a fost ridicată de un avocat în proces și este formulată de subiectul căruia i s-a conferit acest drept, pe baza articolului 135 alin. (1) literele a) și g) din Constituție.

16. Obiectul excepției de neconstituționalitate îl reprezintă textele „alte împrejurări” din articolul 50 alin. (1) lit. e), „nu se admite interogarea ca mijloc de dovadă a motivelor de recuzare, nici efectuarea unor acte de procedură” din articolul 53 alin. (1) și „nu se supune nici unei căi de atac” din articolul 53 alin. (5) din Codul de procedură civilă.

17. Excepția de neconstituționalitate a fost ridicată în procesul de examinare a cererii de recuzare a judecătorului inițial desemnat pentru soluționarea cauzei civile (a se vedea §§ 4-5 *supra*). Prin urmare, Curtea admite că prevederile contestate ar putea fi aplicate la soluționarea cauzei în care a fost ridicată excepția de neconstituționalitate.

18. Curtea notează că doar textul „nu se admite interogarea ca mijloc de dovadă a motivelor de recuzare, nici efectuarea unor acte de procedură” din articolul 53 alin. (1) din Cod nu a constituit anterior obiect al controlului de constituționalitate.

19. De principiu, verificarea anterioară a constituționalității normelor atacate nu constituie un impediment pentru a solicita controlul de constituționalitate al aceluiași prevederi din perspectiva altor critici de neconstituționalitate. Așadar, Curtea va verifica dacă sesizarea conține argumente noi sau dacă există circumstanțe de ordin general care să justifice o altă soluție privind admisibilitatea (a se vedea DCC nr. 20 din 2 martie 2023, § 33). În asemenea cazuri, Curtea trebuie să verifice dacă sesizarea conține argumente noi.

20. Curtea reamintește că textul „alte împrejurări” din articolul 50 alin. (1) lit. e) din Cod a făcut anterior obiect al controlului de constituționalitate, fiind pronunțată Decizia nr. 88 din 5 iulie 2022.

21. Și în prezenta cauză, autorul excepției nu a argumentat în ce măsură textul contestat afectează accesul liber la justiție și dreptul la apărare al justițiabilului, garantate de articolele 20 și 26 din Constituție. Acesta s-a rezumat la o simplă afirmație că textul criticat este imprevizibil, pentru că nu este clar care sunt împrejurările care ar putea pune la îndoială obiectivitatea și imparțialitatea judecătorului. Curtea reține că articolul 23 din Constituție nu are o aplicabilitate de sine stătătoare. Pentru a fi aplicabil, autorul excepției trebuie să demonstreze existența unor ingerințe în drepturile fundamentale. Referitor la articolele 20 și 26 din Constituție, Curtea reiterează că simpla trimitere la aceste prevederi constituționale nu poate fi considerată o critică de neconstituționalitate. Dacă ar proceda la examinarea fondului sesizării formulate de o asemenea manieră, Curtea Constituțională s-ar substitui autorului ei în invocarea argumentelor de neconstituționalitate, fapt care ar echivala cu un control din oficiu (a se vedea DCC nr. 88 din 5 iulie 2022, §§ 17-20). Așadar, Curtea reține că sesizarea în partea referitoare la textul „alte împrejurări” din articolul 50 alin. (1) lit. e) din Codul de procedură civilă este inadmisibilă.

22. Curtea reiterează că textul „nu se supune nici unei căi de atac” din articolul 53 alin. (5) din Codul de procedură civilă a făcut anterior obiect al controlului de constituționalitate, fiind pronunțată Decizia nr. 60 din 9 iunie 2020. În prezenta cauză, Curtea notează că autorul excepției a invocat critici identice de neconstituționalitate.

23. Cu titlu preliminar, Curtea a reținut că nici Constituția, nici Convenția Europeană nu reglementează dreptul la exercitarea căilor de atac în toate procedurile judecătorești (a se vedea DCC nr. 47 din 12 aprilie 2022, § 20).

24. Așadar, dreptul de acces la justiție poate implica limitări, inclusiv de ordin procedural, cu condiția ca acestea să fie rezonabile și proporționale cu scopul urmărit. Dreptul de acces la un tribunal acoperă și dreptul de a formula apel sau recurs, în măsura în care astfel de căi de atac sunt reglementate de

legislația națională (a se vedea HCC nr. 4 din 1 martie 2016, §§ 57-58; DCC nr. 60 din 9 iunie 2020, § 34).

25. Curtea i-a recunoscut legislatorului competența de a institui numărul căilor de atac și condițiile în care pot fi exercitate, cu respectarea prevederilor Constituției. Faptul că încheierea prin care instanța se pronunță asupra unei cereri de recuzare nu poate fi contestată separat, ci odată cu fondul cauzei nu ridică o problemă din perspectiva dreptului de acces liber la justiție și a dreptului la un recurs efectiv, garantate de Constituție. Aceste drepturi subzistă (a se vedea DCC nr. 60 din 9 iunie 2020, §§ 33-35).

26. Așadar, de vreme ce nu au intervenit elemente noi care să provoace reconsiderarea jurisprudenței Curții, atât soluția, cât și considerentele menționate din Decizia nr. 60 din 9 iunie 2020 rămân valabile și în cazul prezentei sesizări în partea referitoare la textul „nu se supune nici unei căi de atac” din articolul 53 alin. (5) din Codul de procedură civilă.

27. Referitor la textul „nu se admite interogarea ca mijloc de dovadă a motivelor de recuzare, nici efectuarea unor acte de procedură” din articolul 53 alin. (1) din Cod, autorul excepției susține că acesta încalcă dreptul la apărare al justițiabililor și garanțiile unui proces echitabil.

28. Cu privire la incidența articolului 26 din Constituție, în jurisprudența sa, Curtea a reținut că dreptul la apărare reprezintă totalitatea prerogativelor și a posibilităților pe care persoanele le au, potrivit legii, în vederea apărării intereselor lor (a se vedea HCC nr. 5 din 3 martie 2022, § 65).

29. Referitor la incidența articolului 20 din Constituție, în jurisprudența sa, Curtea Constituțională a reținut că acest articol își găsește corespondența în dispozițiile articolului 6 § 1 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, care garantează dreptul la un proces echitabil (a se vedea HCC nr. 3 din 24 ianuarie 2023, § 20). Potrivit articolului 6 § 1 din Convenție, orice persoană are dreptul la judecarea cauzei sale în mod echitabil, în mod public și în termen rezonabil, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege (a se vedea *Denisov v. Ucraina* [MC], 25 septembrie 2018, §§ 60-65). Un atribut esențial al unui proces echitabil îl reprezintă principiul imparțialității judecătorului (DCC nr. 60 din 9 iunie 2020, § 42).

30. Problema pusă în discuție de autorul excepției în această cauză este că prevederile contestate ar reduce, în mod semnificativ, posibilitatea persoanei de a proba cererea de recuzare a judecătorului.

31. Curtea observă că dispozițiile contestate îi permit judecătorului care examinează cererea de recuzare să asculte opiniile participanților la proces și/sau să examineze explicațiile persoanei a cărei recuzare se solicită, dacă acestea au fost depuse. Totuși, norma legală interzice interogarea persoanelor pentru a fi probate motivele de recuzare formulate.

32. În jurisprudența sa, Curtea a menționat că procedura de soluționare a unei cereri de recuzare nu ia forma unui contencios care să reclame un tratament jurisdicțional, fiind vorba de o chestiune de administrare a actului de justiție. Procedura cercetării și judecării cererii de recuzare este o procedură incidentală, al cărei obiect este cu totul distinct de obiectul propriu al cauzei civile la care se referă. Această procedură nu are un caracter jurisdicțional civil în sens material, ci un caracter administrativ-judiciar (a se vedea DCC nr. 98 din 19 decembrie 2016, § 27; DCC nr. 60 din 9 iunie 2020, §35).

33. Curtea a mai subliniat că regulile procedurale în materie de recuzare nu sunt reguli de drept comun privind judecarea în fond a cauzei. Ele au un caracter special, de verificare a conformității motivelor invocate de recuzare și abținere cu cele prevăzute de lege (a se vedea, *mutatis mutandis*, DCC nr. 181 din 15 decembrie 2022, § 20).

34. Curtea reține că prin interzicerea interogării și efectuării unor acte de procedură legislatorul a instituit o procedură simplificată de soluționare cu celeritate a cererii de recuzare. Această procedură nu presupune în mod necesar dezbateri orale. Scopul acestei norme criticate este de a împiedica tergiversarea nejustificată a înfăptuirii actului de justiție, fapt care contribuie la respectarea dreptului părților la soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil, ținându-se seama și de interesele legitime ale celorlalte părți, nu numai de cele ale părții care a formulat cererea de recuzare.

35. Curtea poate admite că audierea martorilor și formularea unor demersuri ar putea conduce la tergiversarea examinării cauzei, deoarece, de fiecare dată, persoana care a formulat recuzarea ar putea solicita la nesfârșit interogarea persoanelor, invocând faptul că declarațiile acestora sunt unicele probe. De altfel, Curtea observă că persoana care a formulat cererea de recuzare a judecătorului poate anexa probe în vederea susținerii motivelor formulate în cerere.

36. Curtea reamintește că articolul 6 din Convenție le impune instanțelor interne să-și motiveze în mod corespunzător deciziile adoptate. Fără să pretindă un răspuns detaliat la fiecare argument invocat de reclamant, această obligație presupune, totuși, că părțile unei proceduri judiciare se pot aștepta la un răspuns precis și expres la afirmațiile decisive pentru rezultatul procedurii în discuție (a se vedea *Covalenco v. Republica Moldova*, 16 iunie 2020, § 24; *Aykhan Akhundov v. Azerbaidjan*, 1 iunie 2023, § 86).

37. De altfel, Curtea Europeană a constatat încălcări ale prevederilor Convenției în cauze referitoare la examinarea imparțialității judecătorilor, pentru că tribunalele naționale nu au examinat motivele de recuzare invocate de o parte în proces. De exemplu, în cauza *Deli v. Republica Moldova*, 22 octombrie 2019, persoana a invocat părtinirea judecătorului, *i.e.* judecătorul fiind criticat în mod direct cu privire la modul în care a condus procedura de examinare a cauzei. Curtea Europeană a reținut că niciuna dintre instanțele naționale nu au analizat argumentele referitoare la parțialitatea judecătorului, ci doar le-a respins în ansamblu. Deciziile instanțelor naționale nu au inclus nicio constatare de fapt care să contrazică relatarea evenimentelor făcută de reclamant și niciun comentariu cu privire la afirmațiile reclamantului referitoare la părtinirea judecătorului. Curtea a constatat încălcarea articolului 6 § 1 din Convenție în ceea ce privește cerința de imparțialitate, având în vedere îndoielile nu în întregime neîntemeiate pe care reclamantul le-a formulat referitor la imparțialitatea subiectivă a judecătorului și la neajunsurile procedurale care au dus la lipsa de imparțialitate obiectivă (§§ 38-47).

38. Având în vedere cele menționate *supra*, precum și jurisprudența relevantă a Curții Europene în materia recuzării, Curtea reține că modalitatea în care a fost reglementată procedura de recuzare reprezintă o modalitate de a împiedica formularea cererilor abuzive pentru a tergiversa soluționarea în termen restrâns a cererii de recuzare și, implicit, examinarea într-un termen rezonabil a cauzei în care aceasta a fost formulată. Curtea reține că instanța de

judecată care examinează cererea de recuzare trebuie să se pronunțe asupra tuturor motivelor și probelor invocate de persoană în vederea susținerii acestei cereri.

39. Așadar, Curtea reține că textul „nu se admite interogarea ca mijloc de dovadă a motivelor de recuzare, nici efectuarea unor acte de procedură” din articolul 53 alin. (1) din Codul de procedură civilă nu afectează substanța drepturilor garantate de articolele 20 și 26 din Constituție.

40. Prin urmare, pe baza celor menționate *supra*, Curtea constată că sesizarea este inadmisibilă și nu poate fi acceptată pentru examinare în fond.

Din aceste motive, pe baza articolelor 135 alin. (1) literele a) și g), 140 alin. (2) din Constituție, 26 alin. (1) din Legea cu privire la Curtea Constituțională, 61 alin. (3) și 64 din Codul jurisdicției constituționale, Curtea Constituțională

DECIDE:

1. *Se declară inadmisibilă* sesizarea privind excepția de neconstituționalitate a textelor „alte împrejurări” din articolul 50 alin. (1) lit. e), „nu se admite interogarea ca mijloc de dovadă a motivelor de recuzare, nici efectuarea unor acte de procedură” din articolul 53 alin. (1) și „nu se supune nici unei căi de atac” din articolul 53 alin. (5) din Codul de procedură civilă, ridicată de dl avocat Tudor Buhnaci, în interesele SC „Solomon Avant” SRL, parte în dosarul nr. 2i-62/2023, pendinte la Judecătoria Comrat, sediul central.

2. Prezenta decizie este definitivă, nu poate fi supusă niciunei căi de atac, intră în vigoare la data adoptării și se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

Președinte

Domnica MANOLE

Chișinău, 21 decembrie 2023
DCC nr. 189
Dosarul nr. 142g/2023